

Arbeids- og inkluderingsdepartementet

Dato: 31. juli 2024

Innspill: Handlingsplan mot negativ sosial kontroll og æresrelatert vold

Hjelpekilden er en frivillig organisasjon som bistår mennesker som har bakgrunn fra strenge eller lukkede religiøse miljøer. Felles for miljøene er at de gjerne distanserer seg fra storsamfunnet og utøver streng kontroll av sine medlemmer. Vi bistår blant annet gjennom likepersonsarbeid for mennesker i bruddprosesser og rådgivning og kompetanseheving i hjelpeapparatet.

Våre brukere har vokst opp med å måtte forholde seg til en usynlig, åndelig virkelighet. En virkelighet hvor tilværelsen er en slagmark mellom Gud og Satan, og hvor man risikerer å bli dømt til evig pine i et helvete eller til en smertefull utslettelse i Harmageddon hvis man forlater trossamfunnet. For mange kan dette i ettertid bli en mangeårig pendling mellom tro, tvil og skrekk.

Negativ sosial kontroll og vold mot medlemmer og barn i trossamfunn har vært et tema i flere masteroppgaver og erfaringsrapporter i de siste årene.¹ I sum forteller dette kunnskapsgrunnlaget oss at psykisk vold forekommer i trossamfunn, og at den er knyttet til religiøs praksis. Volden og kontrollen innebærer mulige negative konsekvenser for den utsatte. Risiko for fysiske og psykiske helsevansker og skader øker med antallet og omfanget av belastninger den utsatte opplever. I tillegg vet vi at denne gruppen utsatte formidler en opplevelse av å ikke ha blitt sett, og at

---

¹ Holvik Høydal, M og Skjømming J. A (2020). "Barns rett til beskyttelse mot psykisk vold i trossamfunn" Masteroppgave Det juridisk fakultet, Universitetet i Oslo.

Nyblin-Austgulen, B (2022) "Et spindellev av kontroll" Master i tverrfaglig arbeid med barn, unge og familier. Høgskolen Innlandet.

Hjelpekilden (2022) «Gud har satt deg i denne situasjonen for at du skal lære noe» Erfaringsrapport om voldsutsatte i strenge religiøse miljøer

Hjelpekilden (2023) «Når tro og barndom kolliderer» Erfaringsrapport om unge som blir ekskludert fra religiøse fellesskap.

Andresen, M. og Aschehoug Olsen, I. A. (2023) «Når glassveggen knuses - En kvalitativ studie av menneskers erfaringer med å vokse opp i og bryte med lukkede, religiøse trossamfunn» Masteroppgave i samfunnskunnskap, Universitetet i Agder

Kosuta, Minela (2018) «Av og til kunne jeg ønske jeg hadde en hijab å skylde på eller noe som gjør meg synlig», Universitetet i Agder.

trossamfunnets skepsis til storsamfunnet har skapt en barriere mellom de utsatte og hjelpeapparatet.

1 Kompetanseheving i hjelpeapparatet

1.1 Behovet

Masteroppgaven «Barns rett til beskyttelse mot psykisk vold i trossamfunn»⁶ bemerker:

«Gjennom arbeidet med å innhente informasjon om situasjonen for barn i trossamfunn i dag, har vi oppdaget at det er lite fokus på psykisk vold mot barn i trossamfunn.»
«Selv om både kompetanseteamet og barneombudet får inn saker om dette, ser det ikke ut til at myndighetene har satt inn særlige tiltak for å verken undersøke eller forebygge dette. Det er viktig at staten tar tak i dette som et faktisk problem og ikke overser denne utsatte gruppen.»

Det konkluderes med at det er behov for et bedre hjelpeapparat, både i møte med barn som blir utsatt for psykisk vold i trossamfunn, men også for unge voksne og voksne som opplever vanskelige bruddprosesser med trossamfunn.

Å satse på hjelpeapparatet er også i tråd med Barnekonvensjonens artikkel 19. andre ledd, hvor det anbefales at staten iverksetter beskyttelsestiltak i form av sosiale programmer som gir nødvendig støtte, oppfølging og behandling av barn utsatt for vold.

Dette er også konklusjonen til masteroppgaven «Et spindelweb av kontroll»⁷
«Det er behov for mer kunnskap om barns situasjon i lukkede trossamfunn. Samt behov for økt kompetanse hos de som arbeider med barn for at de kan gjenkjenne, reagere og handle slik at barn får den hjelpen de trenger.»

Hjelpekildens erfaringsrapport «Når tro og barndom kolliderer» (2022) ser nærmere på unge som kommer i konflikt med et strengt religiøst miljø, og deres hjelpebehov etter å ha blitt kastet ut hjemmefra. En gjennomgående funn i rapporten er at hjelpen de unge fikk, ikke har vært bra nok. Et bedre ettervern og bedre kunnskap om utfordringene deres kunne ha forhindre psykisk uhelse og at de havnet på siden av samfunnet.

Regjeringens handlingsplan «Frihet fra negativ sosial kontroll og æresrelatert vold» (2021-2024), har hatt et eget tiltak for kompetanseheving i hjelpeapparatet. Hjelpekilden ønsker å bemerke at tiltaket har vært for svakt prioritert til at denne kompetansehevingen skal kunne ha forventet effekt. Vi har vært aktivt involvert i tiltaket i 2022, og har konkludert med at det har vært vanskelig å gjennomføre siden det har vært avhengig av samarbeid med lokale aktører.

Tiltaket ble ikke fulgt opp i 2022, og i 2023 har derfor Hjelpekilden tatt initiativ til å følge det opp uavhengig av BFD, i samarbeid med Kompetanseteamet mot negativ sosial kontroll og æresrelatert vold (Bufdir) og RVTS Sør. Vi har gjennomført to fagdager, som gjør at vi nå sitter med et godt sammensatt program som vi er klare til å dele nasjonalt, når det foreligger midler til gjennomføring.

I tillegg har Hjelpekilden hatt en rekke timesundervisninger for hjelpeapparatet, fortrinnsvis skolehelsetjenesten og barnevern. Vi har også undervist sosionom- og barnevernsstudenter ved Nord Universitet i Bodø og Universitetet i Agder.

Kompetansehevingen som er gjennomført har blitt godt tatt imot, og vi har i etterkant fått flere forespørslers fra andre kanter av landet om når fagdagen blir gjort tilgjengelig der. Vi får også fortløpende henvendelser om undervisning over Teams. Det har vært flere henvendelser om undervisning på andre høyskoler, som vi pr i dag ikke har økonomisk mulighet til å etterkomme.

1.2 Kommunal forankring

Det er et tydelig behov for kompetanseheving, og stor etterspørsel hos hjelpeapparatet. Vi mener at det vil være en langt bedre løsning å forankre dette tiltaket kommunalt, gjennom feks å implementere tiltaket i kommunale handlingsplaner mot vold i nære relasjoner. Gjennom samarbeid med Hjelpeskilden, Kompetanseteamet, RVTS og IMDi, kan kommunene iverksette denne viktige kompetansehevingen lokalt. Aldersgrense for innmelding i trossamfunn som praktiserer ekskludering av barn eller utøver negativ sosial kontroll

1.3 Arbeidsgruppe med strategiplan for kompetanseheving

Det bør lages en arbeidsgruppe for å lage en strategiplan for kompetanseheving for den neste femårsperioden. Arbeidsgruppen bør inkludere Hjelpeskilden, Regionale ressursentre om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging, Kompetanseteamet mot negativ sosial kontroll og æresrelatert vold samt IMDi fagteam.

1.4 Kompetanseheving gjennom utdanning

I tillegg bør det allerede nå planlegges å gjøre denne kunnskapen obligatorisk i utdannelsen til blant andre barnevernspedagoger, sosionomer og psykologer. Pågående forskning (Nova og Nordlandsforskning) i tillegg til erfaringsrapporter og masteroppgaver, kan skape grunnlag for et pensum som kan tilpasses et studieløp. Foreslåtte arbeidsgruppe kan se nærmere på hvordan tematikken kan integreres i et studieløp.

2 Kompetanseheving i trossamfunn

2.1 Erfaring med frivillige tiltak

Tiltak 19 i forrige handlingsplan handlet dels om kompetanseheving i trossamfunn om negativ sosial kontroll. Tiltaket ble tildelt STL i samarbeid med Hjelpeskilden, som sammen utviklet «Prosjekt TID». Det å ta i mot kompetansehevingen har vært frivillig.

Prosjektet viste at ingen av trossamfunnene i målgruppen var interessert i kompetansehevingstilbudet, og alle avviste at negativ sosial kontroll var et problem hos dem. Det bør derfor vurderes andre tiltak enn frivillige tiltak for kompetanseheving i trossamfunn.

2.2 Forbygge konflikter som havner i rettsapparatet

Den pågående saken mellom trossamfunnet Jehovas Vitner og Staten har vist at trossamfunnet har liten kunnskap om negativ sosial kontroll og har få forutsetninger for å kunne forstå Statsforvalterens avgjørelse om nekting av tilskudd på grunn av negativ sosial kontroll. Trossamfunnene Brunstad Christian Church og Menigheten Samfundet har også pågående saker om negativ sosial kontroll. Bedre informasjon om negativ sosial kontroll og hjelp til å motarbeide dette internt kan forebygge konflikter mellom trossamfunnene og staten som skaper lange rettslige forhandlinger.

2.3 Strategiplan mot negativ sosial kontroll

Gjennom at trossamfunn oppmuntres eller pålegges å utvikle sine egne strategiplaner mot negativ sosial kontroll, kan det offentlige bidra til å igangsette intern kompetanseheving på problematikken. Dette kan bidra til å utvikle en kultur som i bedre grad verner om den barn i lukkede trossamfunn.

3 Hjelpetilbud til utsatte for negativ sosial kontroll

Hjelpekildens egne erfaringsrapporter forteller at flere voldsutsatte i denne gruppen ikke har opplevd å få god nok hjelp. Flere har derfor opplevd helsemessige utfordringer i tillegg til å havne på siden av samfunnet. Et bedre ettervern kunne ha forebygget denne utviklingen.

3.1 Botilbudet – Kompetanseteamet

Kompetanseteamet mot negativ sosial kontroll og æresrelatert vold, tildeler plasser i det nasjonale bo- og støttetilbudet for personer over 18 år, og som er utsatt for tvangsekteskap, æresrelatert vold og negativ sosial kontroll, og som har behov for et trygt sted å bo og støtte til å etablere seg på nytt. Kriteriene for å få tilbudt plass i botilbudet, er sammenfallende med situasjonen for mange personer som bryter med negativ sosial kontroll og æresrelatert vold i trossamfunn. I dag er dette tilbudet ikke tilgjengelig for personer som opplever vold i trossamfunn. Hjelpekilden har en håndfull henvendelser årlig, der vi ser det er et klart behov for et slikt tilbud. Gjennom å ekskludere denne gruppen fra botilbudet, bidrar vi til at gruppen faller utenfor et viktig hjelpetilbud som kan forebygge utvikling av psykisk uhelse og utenforskap. Botilbudet bør derfor styrkes og inkludere gruppen som bryter med vold og negativ sosial kontroll i trossamfunn.

3.2 Ettervern av unge som har brutt med negativ sosial kontroll

Mindreårige som i forbindelse med brudd på negativ sosial kontroll har brutt med et religiøst miljø og dermed står i fare for å komme i konflikt med foreldrene, bør registreres i barnevernstjenestens system på en slik måte at de kan få rett til oppfølging selv om de ikke må flytte hjemmefra før de er 18 år.

Ettervern bør fokusere på bedre helse. Barnevernstjenesten, skolen og spesialisthelsetjenesten bør samarbeide tettere for å forebygge psykiske etterreaksjoner. Psykisk helsehjelp bør tilbys så tidlig som mulig. Spesialisthelsetjenesten bør ha kunnskap om vanlige utfordringer barn og unge kan få av å vokse opp i strenge religiøse miljøer. På den måten kan de tilby best tilpasset behandling for hvert enkelt barn og ungdom. Fokus må i tillegg være på eksistensielle kriser og integrering i storsamfunnet. Mange år under mye stress og press kan sette seg i kroppen; de kan derfor trenge psykomotorisk behandling.

Ettervern bør også fokusere på integrering i storsamfunnet. Barnevernstjenesten må opprette en solid ansvarsgruppe som hjelper til med å gjøre prosessen smidigere når ungdommen en dag skal ut av barnevernets omsorg. Ungdommene trenger målrettet informasjon om for eksempel storsamfunnet, utdanning, økonomi og seksualitet. De trenger trygge voksne rundt seg også etter at de er 18 år.

3.3 Informasjonstiltak overfor voldsutsatte

Å identifisere vold i eget eller andres liv krever at den voldsutsatte kjenner til alle former for vold og har kunnskap om egne rettigheter i samfunnet. Mennesker som lever i trossamfunn som distanserer seg fra storsamfunnet, har likevel enkelte

kontaktpunkter med storsamfunnet. Skolen er en viktig arena der barn kan lære om ulike former for vold.

Både for voksne og barn er det offentlige helsetilbudet en viktig måte å nå denne gruppen på. Det er derfor viktig at det finnes tilgjengelig og blir tilbudt informasjonsmateriell om vold i nære relasjoner hos fastleger, tannleger og helsestasjoner for foreldre og barn

4 Støtte til frivillige organisasjoner som jobber mot negativ sosial kontroll

Frivillige organisasjoner har siden den første handlingsplanen i 1998 hatt en viktig rolle i arbeidet for å forebygge og motvirke negativ sosial kontroll, samt å bistå unge mennesker som har brutt med sine familier. I tillegg til at organisasjoner på feltet kan søke prosjektmidler, så finnes det også tilskudd til nasjonale ressursmiljø.

Hjelpekilden ønsker å benytte anledningen til å informere om at vi er den eneste organisasjonen i Norge som jobber mot negativ sosial kontroll i lukkede trossamfunn/strengt religiøse miljøer. Vi er samtidig den eneste av organisasjonen representert i Bufdirs Mentorhub (møteforum for ulike frivillige organisasjoner som jobber med mentortiltak for unge utsatt for negativ sosial kontroll) som ikke mottar driftsstøtte. Til tross for at vi har eksistert siden 2012, så mangler vi stabile økonomiske rammebetingelser som kan sikre en kontinuerlig og forutsigbar drift. Dette skaper usikkerhet for vår mulighet til å utføre vårt samfunnsoppdrag, noe som går ut over våre brukere.

Å bryte med et religiøst miljø preget av negativ sosial kontroll og psykisk vold og kan være en tung, utfordrende og enkelte ganger dramatisk opplevelse. Man bryter ikke bare med et trossamfunn, men ofte også med familie, venner og hele sitt nettverk. Hjelpekilden er den eneste organisasjonen/instansen som spesifikt tilbyr hjelp og støtte til personer som tenker på, eller er i ferd med å løsrive seg fra et slikt miljø, og som i tillegg jobber for at hjelpeapparatet bedre skal se barn som vokser opp i disse miljøene. For de få som klarer å bryte med kontrollen og volden, trengs det også støtte i en prosess der de skal bearbeide volden de ble utsatt for og styrking av mental helse, slik at de kan integrere seg i et samfunn de har levd isolert fra.

Hjelpekilden gir råd til fagmiljøer og offentlige institusjoner som for eksempel barneverntjenesten, psykologer, minoritetsrådgivere, skoler og lærere, helsestasjoner, krisesentre og andre som gjennom sitt arbeid treffer mennesker i Hjelpekildens målgruppe.

I Norge har vi ideelle organisasjoner som hver på sin måte jobber for integrering og mot negativ sosial kontroll knyttet til flerkulturelle miljøer. Offentlige instanser som IMDI jobber også for å «styrke kommunenes, sektormyndighetenes og andre samarbeidspartneres kompetanse på integrering og mangfold». NKVTS har blant annet fokus på forskning og kunnskapsdeling om tvungen migrasjon, katastrofer og vold i nære relasjoner. Familievernkontorene har også en veiledningsrolle mot familier og barn som er utsatt for sosial kontroll og ekskludering av ulik art.

Felles for disse ideelle og offentlige institusjonene, er at de har fokus først og fremst rettet mot kulturelle spørsmål og problemstillinger knyttet til mangfold og inkludering.

Hjelpekildens tilbud tangerer flere av de overnevnte temaene, men skiller seg ut ved at hovedfokus er rettet mot negativ kontroll i religiøse sammenhenger. I Norge har vi et stort antall trossamfunn som får statsstøtte og praktiserer en åpen eller mer lukket

holdning overfor samfunnet for øvrig. Hjelpeskilden retter sitt arbeid mot, og besitter unik kunnskap om hvilke prosesser som påvirker mennesker tilknyttet mer eller mindre «lukkede» trossamfunn innenfor både kristne og andre tro- og livssynsorganisasjoner.

Hjelpeskilden besvarer 400-500 henvendelser i året (inkl. pårørende, media, studenter, og fagfolk)

Det er ingen andre tjenester i Norge som har denne spesialiserte fagkompetansen, og som legger til rette for kunnskaps- og informasjonsdeling, hjelpetiltak for utbrytere, frivillige talspersoner som kan møte hjelpetjenesten eller medlemmer/utbrytere, påvirkning og formidling. Det gjør Hjelpeskilden til en svært viktig aktør og talsperson for noen av de mest sårbare, og kanskje litt glemte/oversette blant oss.

Det er en stor usikkerheten for muligheten for fortsatt drift av Hjelpeskilden, og vi håper at Hjelpeskilden vurderes inn i ordningen for tilskudd til nasjonale ressursmiljøer på feltet.

Hjelpeskilden Norge
Hilde Langvann, daglig leder